

Кучмій Т.О.

аспірантка кафедри безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань,
Тернопільський національний економічний університет

Kuchmii Tetiana

Ternopil National Economic University

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ ТА МОЖЛИВІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Сучасна практика протидії злочинності неможлива без використання економічних знань. У механізмі виявлення й розслідування економічних злочинів присутнє дослідження фінансової інформації, яка характеризує злочинну діяльність. Кожна держава задля економічної безпеки здійснює низку контролюючих заходів, серед яких значне місце займають фінансові розслідування. У статті розглянуто основні положення фінансових розслідувань. Вивчено структуру та повноваження органів та підрозділів зарубіжних країн, на які покладено функції з виявлення та розслідування фінансових злочинів. Досліджено систему взаємодії органів для забезпечення виявлення фінансових порушень. Проаналізовано точки зору науковців щодо застосування зарубіжної практики з розслідування фінансових злочинів та можливість їх запровадження у вітчизняну практику.

Ключові слова: фінансові розслідування, фінансова розвідка, фінансові злочини, економічна безпека, суб'єкти фінансових розслідувань.

Постановка проблеми. Для ефективного виявлення та розслідування злочинів у фінансовій сфері необхідне проведення аналізу фінансової інформації, яка є предметом економічних злочинів, що сьогодні отримало назву «фінансові розслідування». Сучасна практика протидії економічній злочинності неможлива без використання зарубіжного досвіду з виявлення та розслідування даного виду злочину. Фінансові розслідування займають значне місце у забезпеченні економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу економічних злочинів та фінансових розслідувань присвячували свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Аналіз змісту фінансових розслідувань проведено у працях Е.А. Кондратьєвої, А.Р. Горюнова, А.В. Дедкова. Проблемі фінансових розслідувань економічної злочинності присвячено чимало наукових праць, зокрема значний внесок у дослідження фінансових розслідувань зробили такі вчені: В.Н. Белик, К.В. Бисага, О.А. Долгий, О.І. Їжак, Д.О. Плеханов, М.Я. Вознюк, С.І. Лепський.

Формулювання цілей статті. Мета статті – на основі аналізу міжнародної практики з виявлення та розслідування фінансових злочинів дослідити особливості здійснення фінансових розслідувань та проаналізувати перспективи імплементації у вітчизняну практику.

Виклад основного матеріалу. Формування і практика реалізації дієвого механізму регулювання фінансової безпеки держави дає змогу забезпечити

ефективне функціонування національної економічної системи та сталє економічне зростання України. Під час дослідження зарубіжного досвіду функціонування органів, що здійснюють фінансові розслідування, слід звернути увагу на досвід і практику США, оскільки науковці стверджують, що в Україні створено Державне бюро розслідувань як аналог Федерального бюро розслідувань. Вивчаючи особливості механізму здійснення фінансових розслідувань, слід указати на те, що Федеральне бюро розслідувань США проводить оперативно-розшукову діяльність та слідчі дії у справах федеральної юрисдикції.

Як зазначають науковці, діяльність правоохоронних органів США є найбільш наближеною до фінансової сфери, а тому функції щодо боротьби з фінансовими злочинами покладено на Міністерство фінансів США (рис. 1).

Серед органів, які у США здійснюють розслідування фінансових злочинів, особливе місце займає Управління з боротьби з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN). FinCEN є органом, який працює як інформаційно-аналітичний центр, тобто до його компетенції належать збір, обробка, аналіз та класифікація фінансової інформації з подальшою передачею останньої компетентним органам. Для ефективного аналізу фінансової інформації FinCEN має розгалужені джерела інформації, зокрема наявний доступ до інформації Агентства національної безпеки. Важливість доступу до такої системи полягає у тому, що Агентство національної безпеки може пере-

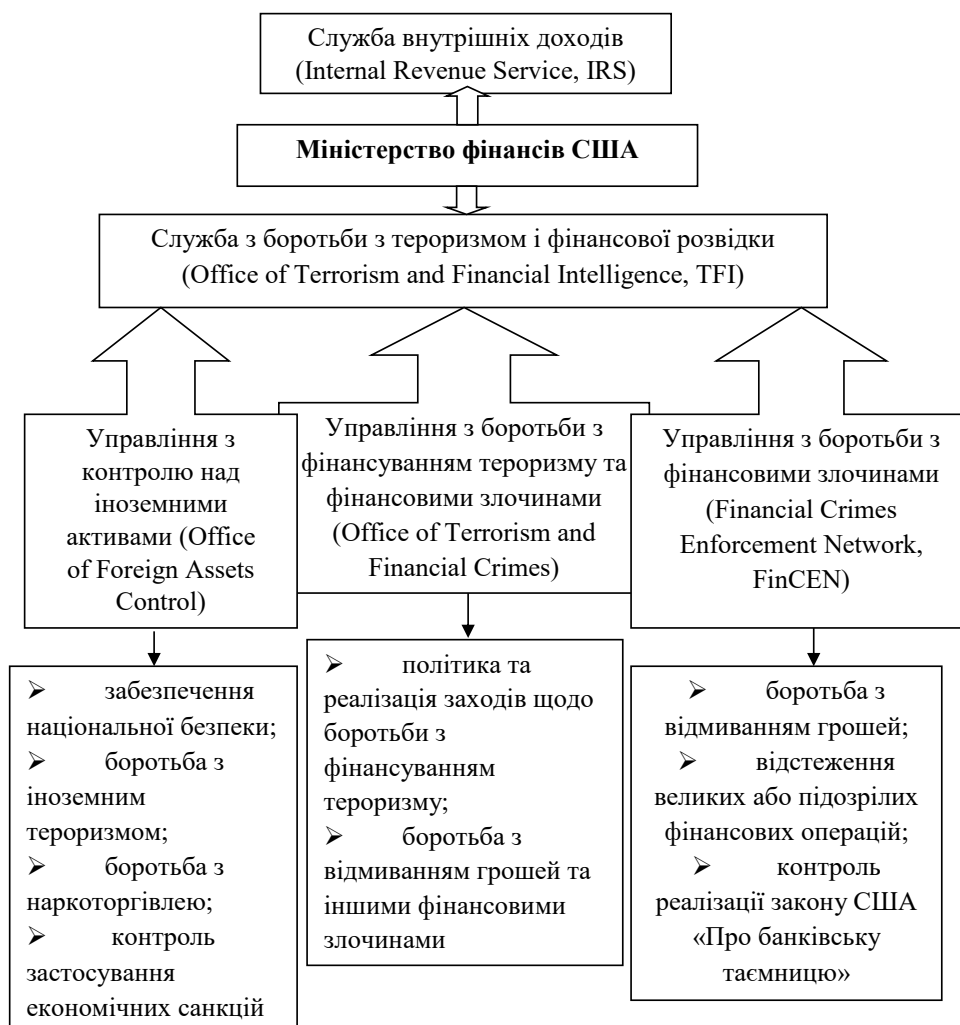


Рис. 1. Структура підрозділів Міністерства фінансів США щодо виявлення та розслідування фінансових злочинів [2, с. 191]

хоплювати інформацію, яка передається через цифрові засоби як у США, так і за її межами.

Важливим аспектом у роботі FinCEN є його взаємодія з іншими організаціями з метою співпраці під час розслідування фінансових злочинів. Зокрема, FinCEN уклало угоду з Комітетом обробки розвідувальної інформації та боротьби з нелегальними мережами фінансових установ (Tracfin), що діє при Міністерстві фінансів Франції. Також FinCEN підписало угоду з Національним управлінням кримінальної інформації Великобританії (National Criminal Intelligence Network, NCIN). Пізніше була укладена угода з організацією AUSTRAC, що активно працює у Австралії.

Під час здійснення фінансових розслідувань слід звернути увагу на ефективне використання баз даних, які містяться у FinCEN, зокрема:

1) база даних фінансової інформації (Financial Database – FDB) – містить фінансову звітність банків, а саме: декларації про проведені операції в казино, декларації про проведені операції із сумами, що перевищують порогові значення, декларації про рахунки в кредитних організаціях за кордоном, декларації про

грошові надходження, а також звіти про всі підозрілі транзакції;

2) база приватних даних – містить відомості про корпоративну та приватну власність, переважно це стосується комерційних аналітичних центрів і спеціалізованих служб;

3) картотека судових справ правоохоронних органів – містить дані на всіх осіб, які згадувалися у правоохоронних органах як суб'єкт правопорушення;

4) база даних про підозрілі рахунки (Suspect Account Records) – містить інформацію про рахунки, які перевищують порогові значення та які містять елементи злочинної діяльності.

За допомогою потужної системи програмного забезпечення FinCEN має можливість здійснювати перевірку розрізнених відомостей про один об'єкт, що перебуває у різних установах США. Загалом іноземні експерти оцінюють FinCEN як найбільшу з усіх існуючих баз даних, яка здатна за короткий термін обробити і проаналізувати значні обсяги інформації, що є надзвичайно важливим для фінансових розслідувань.

Типи підрозділів фінансової розвідки [1, с. 168]

Тип	Сутність	Країна, якій притаманний вказаний вид
Адміністративний	Підрозділ, який входить у структуру адміністративного органу або відомства, яке не належить до правоохоронних та судових органів	Австралія, Бельгія, Болгарія, Іспанія, Канада, Нідерланди, Польща, Румунія, США, Франція, Хорватія, Чеська Республіка, Республіка Корея, Словенія, Колумбія,
Правоохоронний	Підрозділ, який входить до структури органу спеціального призначення або поліції	Австрія, Угорщина, Німеччина, Великобританія, Ісландія, Естонія, Швеція
Прокурорський	Підрозділ, який створюється під юрисдикцією прокуратури	Кіпр, Люксембург

У системі здійснення фінансових розслідувань доцільно імплементувати у вітчизняну практику досвід Італії щодо Служби фінансових розслідувань. У цій країні створений спеціалізований орган, на який покладено функцію розслідувань фінансових злочинів – Фінансова гвардія, яка перебуває у безпосередньому підпорядкуванні Міністерства економіки та фінансів, і науковці вважають її найбільш шанованим та добре оснащеним правоохоронним органом у країні й звертають увагу на застосування методів і схем у практику інших органів та підрозділів із виявлення і розслідування злочинів у сфері фінансів.

Основними завданнями Фінансової гвардії є:

- здійснення податкового контролю;
- здійснення митного контролю;
- контроль витрачання державних коштів;
- нагляд за акцизами;
- нагляд за законністю під час проведення державних закупівель;
- протидія організованій злочинності;
- протидія підробленню монет та купюр;
- запобігання та протидія шахрайству в системі Євросоюзу;
- захист патентів, авторських прав, у т. ч. національної продукції та італійських торгових марок;
- організація взаємодії з іншими правоохоронними, контролюючими органами країни.

Здійснення фінансових розслідувань Фінансовою гвардією здійснюється як під керівництвом прокурора, так і незалежно від нього [3].

У міжнародній практиці широко застосовується назва «підрозділи фінансової розвідки». У деяких країнах ці підрозділи діють у складі адміністративних органів, а в деяких як юридичні та поліцейські органи.

У Франції підрозділ фінансової розвідки діє у складі Міністерства економіки, фінансів та індустрії та поділений на три підрозділи для ефективності обробки даних, зокрема: центр збирання інформації, відділ державної експертизи, оперативний відділ.

У Федеративній Республіці Німеччині підрозділи фінансової розвідки належить до складу поліції та мають такі повноваження:

- збір та аналіз звітів про підозрілі фінансові операції;
- передача результатів аналізу до правоохоронних органів;
- забезпечення установ, що здійснюють фінансовий моніторинг, інформацією про методи відмивання кримінальних доходів.

Кожна країна має певний орган, який здійснює фінансові розслідування, та низку повноважень, покладених на спеціальний орган, однак науковці виділяють низку універсальних завдань, які застосовуються практично в усіх розвинених країнах, серед яких:

- 1) налагодження співробітництва та взаємодії з компетентними органами та міжнародними організаціями для обміну інформацією;
- 2) блокування проведення підозрілих фінансових операцій;
- 3) нагляд за ефективністю реалізації державної політики у даній сфері діяльності.

Загалом основною діяльністю підрозділів фінансової розвідки є збір, обробка та аналіз інформації про фінансові операції [1, с. 169].

Запровадження у вітчизняну практику міжнародного досвіду у здійсненні фінансових розслідувань дасть можливість створити моделі органів, які будуть поєднувати у собі контрольно-ревізуючі функції та функції досудового розслідування у сфері боротьби з фінансовими злочинами.

Висновки. Узагальнюючи міжнародний досвід фінансових розслідувань, можна зробити такі висновки: по-перше, у розвинутих країнах науково-методичне забезпечення діяльності з організації та проведення фінансових розслідувань має достатньо високий рівень;

по-друге, фінансові розслідування здійснюють правоохоронні органи та служби суб'єктів господарювання, а саме спеціалізовані підрозділи банків і підприємств, компанії, які надають консалтингові послуги;

по-третє, існує необхідність у всебічному вивченні зарубіжного досвіду у розробленні механізмів фінансових розслідувань та їх запровадженні у вітчизняну практику.

Список літератури:

1. Грудзевич Я.В. Міжнародний досвід формування органу фінансової розвідки. *Регіональна економіка*. 2009. № 2. С. 166–172.
2. Лепський С.І. Зарубіжний досвід використання фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 189–194.
3. Марченко В.Ю. Фінансова поліція в Україні через призму досвіду зарубіжних країн. *Закарпатські правові читання*. Т. 1. С. 202–208. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13716/1/%D0%A4%D0%86.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).

References:

1. Hrudzevych I. V. (2009). Mizhnarodnyy dosvid formuvannya orhanu finansovoyi rozvidky [International experience in forming a financial intelligence body]. *Rehional'na ekonomika*, no. 2, 166-172.
2. Leps'kyu S. I. (2014). Zarubizhnyy dosvid vykorystannya finansovykh rozsliduvan' u pravookhoronniy diyal'nosti [Foreign experience in the use of financial investigations in law enforcement activities]. *Pravo i suspil'stvo*, no. 2, 189-194.
3. Marchenko V. Y. Finansova politsiya v Ukraini cherez pryzmu dosvidu zarubizhnykh krayin [Financial police in Ukraine through the prism of experience of foreign countries]. *Zakarpats'ki pravovi chytannya*, vol. 1, 202-208. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13716/1/%D0%A4%D0%86.pdf> (accessed: 20.03.2020).

**ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ РАССЛЕДОВАНИЙ:
МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТ И ВОЗМОЖНОСТЬ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ**

Современная практика противодействия преступности невозможна без использования экономических знаний. В механизме выявления и расследования экономических преступлений присутствует исследование финансовой информации, которая характеризует преступную деятельность. Каждое государство для экономической безопасности осуществляет ряд контролируемых мер, среди которых значительное место занимают финансовые расследования. В статье рассмотрены основные положения финансовых расследований. Изучены структура и полномочия органов и подразделений зарубежных стран, на которые возложены функции по выявлению и расследованию финансовых преступлений. Исследована система взаимодействия органов для обеспечения выявления финансовых нарушений. Проанализированы точки зрения ученых по применению зарубежной практики по расследованию финансовых преступлений и возможность их внедрения в отечественную практику.

Ключевые слова: *финансовые расследования, финансовая разведка, финансовые преступления, экономическая безопасность, субъекты финансовых расследований.*

**FEATURES OF FINANCIAL INVESTIGATIONS:
INTERNATIONAL ASPECTS AND IMPLEMENTATION POSSIBILITIES**

Problems of investigation of economic crime have recently become widespread, because in accordance with the new realities of economic development of the state there is increasing economic uncertainty and a high level of abuse in the financial sphere. High level of shadowing of the economy is one of the reasons for the threat to the economic security of the state. The current practice of combating crime is impossible without the use of economic knowledge. In the mechanism of detection and investigation of economic crimes there is a study of financial information that characterizes criminal activity. For the sake of economic security, each state implements a number of control measures, including financial investigations. The article deals with the main points of financial investigations. The structure and powers of the authorities and units of foreign countries that are responsible for the detection and investigation of financial crimes are examined. The system of interaction of bodies to ensure the detection of financial irregularities is investigated. The viewpoints of scientists on the use of foreign practice in investigating financial crimes and the possibility of introducing them into domestic practice are analyzed. Reference models of countries where there are effective and effective mechanisms for combating economic crime are identified. The current state of law enforcement in Ukraine requires the introduction of new systems and mechanisms to combat economic crime, and especially the construction an institutional model. Financial crime prevention and investigation systems in foreign countries have been around for centuries, and the practice of developed countries shows that coordination, cooperation and exchange of information is a key factor in high efficiency of security. The article also provides examples of financial investigations organized by the US, Italy, France, Germany and the UK as one of the most promising systems for domestic practice. The scientific work identifies the tasks of the bodies and units that have been suppressed to ensure the effective conduct of financial crime investigations.

Key words: *financial investigations, financial intelligence, financial crimes, economic security, subjects of financial investigations.*